

اعمال شب بیست و یکم ماه مبارک رمضان

اعمال شب‌های قدر بر دو نوع است؛ یکی آن‌که در هر سه شب باید انجام داد و دیگر آن‌هایی که مخصوص هر شبی است.



اعمال شب‌های قدر بر دو نوع است؛ یکی آن‌که در هر سه شب باید انجام داد و دیگر آن‌هایی که مخصوص هر شبی است.

به گزارش ایسنا، اعمال مشترک این شب‌ها چند چیز هستند:

اوّل:

«غسل»

علامه مجلسی فرموده است که "بهتر است غسل شب‌های قدر را مقارن غروب آفتاب انجام دهند که نماز مغرب را با غسل بخوانند".

دوّم:

«خواندن دو رکعت نماز»

در هر رکعت بعد از حمد، هفت مرتبه سوره توحید (قل هو الله احد) را بخواند و بعد از پایان نماز هفتاد مرتبه بگوید «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ»

در روایتی از رسول خدا(ص) آمده است که کسی که این عمل را انجام دهد از جای خود برنخیزد مگر اینکه خدای متعال او و پدر و مادرش را بیامرزد و خداوند، فرشتگان را مامور می‌کند که تا سال آینده برای وی حسنات بنویسند.

سوّم:

«باز کردن قرآن و قرائت دعای مخصوص آن» متن دعا در ادامه می‌آید؛

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكِتَابِكَ الْمُتَزَّلِ

خدایا از تو خواهم به حق کتاب فرستاده شده ات

وَمَا فِيهِ وَفِيهِ اسْمُكَ الْأَكْبَرُ وَأَسْمَاؤُكَ الْحُسْنَى

و آن چه در آنست که در آن است نام بزرگت و نام‌های نیکویت

وَمَا يُخَافُ وَبُرْجِي أَنْ تَجْعَلَنِي مِنْ عَتَقَائِكَ مِنَ النَّارِ

و آن چه بدان‌ها ترس و امید شود که قرارم دهی از زمره آزاد شدگان از دوزخ

"پس هر حاجت که دارد بخواهد"

چهارم:

«بر سر گرفتن قرآن»

به فرموده امام صادق (ع) قرآن مجید را باید بر سر گذاشت و گفت:

اللَّهُمَّ بِحَقِّ هَذَا الْقُرْآنِ

خدایا به حق این قرآن

وَ بِحَقِّ مَنْ أَرْسَلْتَهُ بِهِ

و بحق آنکس که او را بدان فرستادی

وَ بِحَقِّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مَدَّخْتَهُ فِيهِ

و بحق هر مؤمنی که در این قرآن مدحش کرده ای

وَ بِحَقِّكَ عَلَيْهِمْ فَلَا أَحَدٌ أَعْرَفُ بِحَقِّكَ مِنْكَ

و بحقی که تو بر ایشان داری زیرا کسی نیست که حق تو را بهتر از خودت بشناسد

سپس ده مرتبه بگوید:

«يَا اللَّهُ»

بحق خودت ای خدا

و ده مرتبه

«يَا مُحَمَّدٍ»

بحق محمدصلی الله علیه و آله

و ده مرتبه

«يَا عَلِيَّ»

بحق علی علیه السلام

و ده مرتبه

«يَا فاطِمَةَ»

بحق فاطمه سلام الله علیها

و ده مرتبه

«يَا الْحَسَنَ»

بحق حسن علیه السلام

و ده مرتبه

«يَا حُسَيْنَ»

بِحَقِّ حُسَيْنٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و دَهْ مَرْتَبَهْ

«يَعْلَىٰ بَنِ الْحُسَيْنِ»

بِحَقِّ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و دَهْ مَرْتَبَهْ

«بِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ»

بِحَقِّ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و دَهْ مَرْتَبَهْ

«يَجَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ»

بِحَقِّ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و دَهْ مَرْتَبَهْ

«يَمُوسَىٰ بَنِ جَعْفَرٍ»

بِحَقِّ مُوسَىٰ بْنِ جَعْفَرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و دَهْ مَرْتَبَهْ

«يَعْلَىٰ بَنِ مُوسَىٰ»

بِحَقِّ عَلِيِّ بْنِ مُوسَىٰ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و دَهْ مَرْتَبَهْ

«بِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ»

بِحَقِّ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و دَهْ مَرْتَبَهْ

«يَعْلَىٰ بَنِ مُحَمَّدٍ»

بِحَقِّ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و دَهْ مَرْتَبَهْ

«يَا حَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ»

بحق حسن بن علی علیه السلام

و ده مرتبه

«يَا حُجَّةَ»

به حق حضرت حجت علیه السلام

"پس هر حاجتی که دارد از خداوند طلب کند و در تمام این اذکار نهایت حضور قلب و توجه به درگاه خدا را حفظ کند".

بهرتر است اگر می خواهند توسل یا ذکر مصیبتی کنند قبل یا بعد از دعا باشد و دعا را قطع نکنند.

پنجم:

«زیارت امام حسین (ع)»

به فرموده علامه مجلسی زیارت امام حسین (ع)؛ در هر یک از سه شب قدر مستحب موکد است و در روایتی آمده است که سبب آموزش گناهان می شود و اگر از نزدیک دسترسی به زیارت نداشته باشد از دور زیارت کند.

ششم:

«احیاء داشتن شب های قدر»

یعنی اینکه این شب را تا صبح بیدار باشد و با عبادت، دعا، تلاوت قرآن، حضور در جلسات سخنرانی دینی، پرسش و پاسخ های مذهبی و یا مطالعه کتابهای تفسیر، عقاید و مواعظ آن را سپری کند.

در روایتی از امام باقر (ع) آمده است "هر کس شب قدر را احیاء دارد، گناهان او آمرزیده می شود، هر چند که بسیار باشد" و بهتر است روز قبل مقداری استراحت کند و غذا و نوشیدنی کمتری بخورد تا خواب بر او غلبه نکند و کسانی که توانایی احیاء ندارند بهتر است اول شب را استراحت کنند و سحرگاهان بیدار باشند و عبادت نمایند.

هفتم:

«اقامه صد رکعت نماز»

صد رکعت نماز بخواند (هر دو رکعت به یک سلام) که فضیلت بسیار دارد و افضل آنست اگر توانایی داشته باشد در هر رکعت بعد از حمد ده مرتبه سوره توحید (قل هو الله احد) بخواند.

هشتم:

خواندن دعایی که در ادامه می آید (حضرت زین العابدین (ع) در شب های قدر این دعا را می خواندند):

بخواند:

اللَّهُمَّ إِنِّي أُمْسَيْتُ لَكَ عَبْدًا دَاخِرًا لَا أَمَلُكَ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا صَرًّا

خدایا من شام کردم در حالی که بنده خواری هستم که مالک سود و زبانی برای خویشتم نیستم

وَلَا أَصْرَفُ عَنْهَا سُوءًا أَشْهَدُ بِذَلِكَ عَلَى نَفْسِي

و نتوانم از خویشتم پیش آمد ناگواری را بازگردانم و این مطلبی است که من آن را بر خویش گواهی دهم

وَأَعْتَرَفُ لَكَ بِضَعْفِ قُوَّتِي وَوَقْلَةِ حِيلَتِي قَصَلَّ عَلَيَّ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ

و به ناتوانی خود و بیچارگیم در برابرت اعتراف دارم، پس درود فرست بر محمد و آل محمد(ص)

وَأُنِجْ لِي مَا وَعَدْتَنِي وَجَمِيعَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ مِنَ الْمَغْفِرَةِ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ

و وفا کن برایم بدانچه بر من و همه مؤمنین و مؤمنات وعده فرمودی از آمرزش در این شب

وَأَثِمُ عَلَى مَا آتَيْتَنِي فَأَيُّ عَبْدِكَ الْمِسْكِينُ الْمُسْتَكِينُ الضَّعِيفُ الْفَقِيرُ الْمَهِينُ

و تمام کن بر من آنچه را به من دادی زیرا که من بنده بینوای مستمند ناتوان تهیدست خوار توام

اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي نَاسِيًا لِذِكْرِكَ فِيمَا أَوْلَيْتَنِي

خدایا قرار مده مرا فراموشکار از یاد خویش در آنچه به من انعام فرمودی

وَلَا غَافِلًا لِإِحْسَانِكَ فِيمَا أَعْطَيْتَنِي وَلَا إِيسَاءً مِنْ إِجَابَتِكَ وَإِنْ أَبْطَأْتُ عَنِّي

و نه غافل از احسانت در آنچه به من عطا کردی و قرارم مده ناامید از اجابت خویش و اگرچه دیرزمانی طول کشد

فِي سَرَّاءٍ أَوْ صَرَّاءٍ أَوْ شِدْقٍ أَوْ رَحَاءٍ أَوْ عَافِيَةٍ أَوْ بَلَاءٍ أَوْ بُؤْسٍ أَوْ نَعْمَاءٍ

چه در خوشی و چه در سختی در دشواری یا در آسایش در تندرستی یا گرفتاری در تنگدستی یا در نعمت

إِنَّكَ سَمِيعُ الدَّعَاءِ

براستی تو شنوای دعایی

نهم:

«طلب آمرزش گناهان و دعا برای امور دنیوی و اخروی»

مرحوم علامه مجلسی (ره) فرموده اند "بهترین اعمال در این شب ها طلب آمرزش گناهان و دعا برای امور دنیوی و اخروی است هم برای خود و هم برای پدر و مادر خویشان و دیگر مومنان؛ چه زنده باشند و چه از دنیا رفته باشند و همچنین ذکرهای مختلف و صلوات بر حضرت محمد (ص) و خاندانشان تا آنجا که مقدور است، انجام دهند و در بعضی از روایات نیز تاکید شده است که «دعای جوشن کبیر» را در این سه شب بخوانند.

در روایتی آمده است که شخصی خدمت رسول خدا (ص) رسیده و عرض کرد: اگر شب قدر را درک کردم، چه چیزی را از خداوند طلب کنم؟ که ایشان فرمودند: "عافیت و سلامتی را از خداوند بخواه".

شب بیست و یکم:

این شب فضیلتش از شب نوزدهم بیشتر است پس اعمال مشترک شب های قدر را با توجه بیشتری انجام دهد. در روایات درباره غسل و احیا و تلاش در عبادت در این شب و شب بیست و سوم تاکید شده و آمده است که شب قدر در میان یکی از این دو شب است و در چند روایت وقتی که از معصوم(ع) خواستند تا معین کنند که شب قدر، در میان کدام یک از این دو شب است، معین نکردند، بلکه فرمودند: «ما ایسر لیلین فیما تطلب» (احیای هر دو شب، برای آنچه می خواهی مشکل نیست).

و جالب این که "مرحوم صدوق" در "امالی" می گوید: "من دین الامامیه... من احیی هاتین اللیلین بمذاکره العلم فهو افضل"; از دستورات مذهب امامیه است که ... اگر کسی این دو شب را به گفت و گوی علمی بپردازد، از هر عبادتی برتر است."

اعمال شب بیست و یکم:

اعمال این شب بر دو قسم است، قسم اول دعاهایی که مربوط به دهه آخر ماه رمضان است و قسم دیگر اعمال مخصوص شب بیست و یکم، که به این شرح است:

1- دعایی است که در "مصباح المتهجد" و "کافی" نقل شده است که در شب بیست و یکم خوانده می شود که به شرح زیر است:

يا مُوَلِّجَ اللَّيْلِ فِي النَّهَارِ وَ مُوَلِّجَ النَّهَارِ فِي اللَّيْلِ

ای فرو برنده شب در روز و ای فرو برنده روز در شب

وَ مُخْرِجَ الْحَيِّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ مُخْرِجَ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ

و ای بیرون آورنده زنده از مرده و بیرون آورنده مرده از زنده

يا رازِقَ مَنْ يَشَاءُ يَغَيِّرُ حِسَابِ

ای روزی دهنده هرکه را خواهی بی حساب

يا اللهُ يا رَحْمَنُ يا اللهُ يا رَحِيمُ

ای خدا، ای بخشاینده، ای خدا، ای مهربان

يا اللهُ اللهُ يا اللهُ

ای خدا، ای خدا، ای خدا

لَكَ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَالْأَمْثَالُ الْعُلْيَا وَالْكَبْرِيَاءُ وَالْأَلَاءُ

از آن تو است نام های نیکو و نمونه های والا و بزرگی و نعمت ها

أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ

از تو خواهم درود فرستی بر محمد و آل محمد(ص)

وَأَنْ تَجْعَلَ اسْمِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فِي السُّعْدَاءِ

و نام مرا در این شب در زمره سعادت‌مندان قرار دهی

وَ رُوحِي مَعَ الشُّهَدَاءِ

و روحم را با شهدا مقرون سازی

وَإِحْسَانِي فِي عِلِّيِّينَ وَإِسَائَتِي مَعْقُورَةَ

و احسان و نیکوکاریم را در بلندترین درجه بهشت و گناهانم را آمرزیده کنی

وَأَنْ تَهَبَ لِي يَقِينًا تُبَاشِرُ بِهِ قَلْبِي

و به من یقینی عطا کنی که همیشه با دلم همراه باشد

وَإِيمَانًا يُذْهِبُ الشُّكَّ عَنِّي

و ایمانی به من بدهی که شک و تردید را از من دور سازد

وَتُرْضِيَنِي يَمَا قَسَمْتَ لِي

و بدانچه روزیم کرده ای خشنودم سازی

وَأَتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً

و بدهی به من در دنیا نعمت نیک و در آخرت نعمت نیکو

وَفِنَا عَذَابَ النَّارِ الْحَرِيقِ

و نگهداری ما را از عذاب آتش سوزان

وَأَرْزُقْنِي فِيهَا ذِكْرَكَ

و روزیم کنی در این شب از ذکر خود

وَشُكْرَكَ وَالرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالْإِنَابَةَ

و سپاسگزاری و اشتیاق و بازگشت بسویت

وَالْتَوْفِيقَ لِمَا وَقَفْتَ لَهُ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ عَلَيَّ وَعَلَيْهِمُ السَّلَامُ

و توفیق برای انجام آنچه را موفق داشتی بدان محمد و آل محمد را که بر او و بر ایشان سلام باد

2- مرحوم "شیخ کفعمی" از "سید بن باقی" نقل کرده است که در شب بیست و یکم می خوانی:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

خدایا درود فرست بر محمد و آل محمد

وَأَقْسِمُ لِي جَلْمًا يَسُدُّ عَنِّي بَابَ الْجَهْلِ

و چنان بردباری بهره ام کن که ببندد بر من در نادانی را

وَهْدَى تَمُنُّ بِهِ عَلَيَّ مِنْ كُلِّ ضَلَالَةٍ

و هدایتی به من ده که بر من منت نهد از رهانیدن از هر گمراهی

وَعِنِّي تَسُدُّ بِهِ عَنِّي بَابَ كُلِّ قَفْرٍ

و بی نیازی به من بده که درهای انواع فقر را به تمامی بر من ببندد

وَقُوَّةَ تَرُدُّ بِهَا عَنِّي كُلَّ ضَعْفٍ

و نیرویی به من ده که هرگونه سستی را از من بازگرداند

وَعِزًّا تُكْرِمُنِي بِهِ عَن كُلِّ ذَلِيلٍ

و عزتی که از هر خواری مرا گرامی داری

وَرَفَعَةً تَرْفَعُنِي بِهَا عَن كُلِّ صَعَةٍ

و رفعت مقامی که بدان وسیله مرا از هر پستی بلند کنی

وَأَمْنًا تَرُدُّ بِهِ عَنِّي كُلَّ خَوْفٍ

و امنیتی که بوسیله آن هر ترسی را از من دور کنی

وَعَافِيَةً تَسْتُرُنِي بِهَا عَن كُلِّ بَلَاءٍ

و تندرستی که بدان وسیله مرا از هر بلائی بیوشانی

وَعِلْمًا تَفْتَحُ لِي بِهِ كُلَّ يَقِينٍ

و دانشی که به آن هر یقینی را بر من مفتوح گردانی

وَيَقِينًا تُذْهِبُ بِهِ عَنِّي كُلَّ شَكٍّ

و یقینی که بدان وسیله هر شک و تردیدی را از من دور سازی

وَدُعَاءًا تَبْسُطُ لِي بِهِ الْإِجَابَةَ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ

و دعائی که اجابتش را بر من بگسترانی همین امشب

هَذِهِ السَّاعَةَ السَّاعَةَ السَّاعَةَ السَّاعَةَ يَا كَرِيمٌ

و در همین ساعت، همین ساعت، همین ساعت، همین ساعت ای بزرگوار

وَحَوْفًا تَنْشُرُ لِي بِهِ كُلَّ رَحْمَةٍ

و ترسی به من بده که هر رحمتی را بدان وسیله بر من بگسترانی

وَعِصْمَةً تَحُولُ بِهَا بَيْنِي وَبَيْنَ الدُّنُوبِ حَتَّى أَفْلِحَ بِهَا

و مرا چنان خودنگهدار کن که همان حالت میان من و گناهان حائل شود

عِنْدَ الْمَعْصُومِينَ عِنْدَكَ يَرْحَمُكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

و بدان وسیله در پیشگاه معصومین (و خود نگهداران) درگاهت رستگار باشم ای مهربانترین مهربانان

3- به فرموده "شیخ مفید"، در این شب صلوات بسیار فرستد و بر ظالمان بر آل محمد(ص) و همچنین بر قاتل امیرمومنان(ع) بسیار لعن و نفرین فرستد و هم برای خویش و پدر و مادرش و سایر مومنان و مومنات دعا کند.

دعا برای وجود مبارک امام زمان(عج) و فرج آن حضرت، یکی دیگر از اعمال این شب است. در روایتی که "سید بن طاووس" از حماد بن عثمان نقل کرده می خوانیم:

در شب بیست و یکم ماه مبارک رمضان به محضر امام صادق(ع) شرفیاب شدم. امام از من پرسید که آیا غسل کرده ای؟ گفتم: آری امام(ع) حصیری طلبید و مرا نیز به کنارش فراخواند. آن حضرت (ع) مشغول نماز شد و من نیز نزدیک آن حضرت، نماز می خواندم. وقتی که از نمازها فارغ شدیم، آن حضرت دعا کرد و من آمین گفتم و این کار ادامه داشت تا صبح طلوع کرد. امام(ع) اذان و اقامه گفتند و برخی از خدمتکاران را فرا خواند و نماز صبح را به امامت آن حضرت(ع) بجا آوردیم.

امام صادق(ع) بعد از نماز، به تسبیح و تقدیس پروردگار پرداخت و بر پیامبر(ص) درود فرستاد و برای مومنان دعا کرد، آنگاه به سجده رفت و ساعتی در سجده بود و در آن مدت جز صدای نفس حضرت چیزی را نمی شنیدم، سپس دعایی خواند از جمله در دعایش عرض کرد:

وَ أَسْأَلُكَ يَجْمَعُ مَا سَأَلْتُكَ وَ مَا لَمْ أَسْأَلْكَ،

از تو تقاضا می کنم به جمیع آنچه که تو را با آن خواندم و آنچه را نخواندم،

مِنْ عَظِيمِ جَلَالِكَ مَا لَوْ عَلِمْتُهُ لَسَأَلْتُكَ بِهِ،

از عظیم جلال تو که اگر می دانستم، تو را با آن خواندم

أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ،

از تو می خواهم بر محمد و اهل بیتش درود بفرستی

وَ أَنْ تَأْتِنَ لِفَرْجٍ مَنْ يَفْرَجُهُ فَرْجُ أَوْلِيَائِكَ وَ أَصْفِيَائِكَ مِنْ خَلْقِكَ،

و اجازه فرج و ظهور کسی را بدهی که با ظهور او گشایشی در کار اولیای تو و برگزیدگان از خلقت ظاهر می شود

وَ يَهِئُ الظَّالِمِينَ وَ تُهْلِكُهُمْ،

و به وسیله او ظالمان را نابود و هلاک می سازی.

عَجَّلْ ذَلِكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ.

ای پروردگار عالمیان، در ظهورش تعجیل فرما

پس از آن امام(ع) سر از سجده برداشت، عرض کردم: جانم به فدایت! شما برای فرج کسی دعا کردید که با فرج او گشایشی در کار دوستان و اولیای الهی حاصل خواهد شد، مگر آن کس شما نیستید؟ امام(ع) فرمود: نه! او قائم آل محمد است.

آنگاه امام صادق(ع) نشانه های ظهورش را بیان کرد و در ادامه فرمود: " شب و روز، منتظر ظهور مولایت باش، زیرا خداوند هر روز در شان و کاری است و انجام کاری او را از کار دیگر باز نمی دارد" (و توقع امر صاحبک لیلک و نهارک، فان الله کل یوم هو فی شان، لا یشغله شان عن شان)

نکته:

از شب بیست و یکم، دهه آخر ماه رمضان شروع می شود که بسیار پرارزش و مغتنم است، در هر شب از شب های این دهه، غسل مستحب است و روایت شده است که رسول خدا(ص) در هر شب از شب های دهه آخر ماه رمضان غسل کرد.

همچنین اعتکاف در مساجد جامع در این دهه مستحب است و فضیلت فراوان دارد و در روایتی از رسول خدا(ص) اعتکاف در دهه آخر ماه رمضان برابر دو حج و دو عمره شمرده شده است.

رسول خدا(ص) در دهه آخر ماه رمضان در مسجد معتکف می شد. بسترش را جمع می کرد و آماده و مهیا و با نشاط به شب زنده داری و عبادات می پرداخت (بسیاری از مسلمانان نیز در این امر به آن حضرت اقتدا می کردند) برخلاف آنچه بعضی از ناآگاهان می پندارند که با گذشت شب های قدر برنامه ماه مبارک رمضان تمام شده است.

منابع:

مفاتیح نوین، آیت الله ناصر مکارم شیرازی و همکاران، نوبت و سال چاپ: بیست و دوم 1389، ناشر: انتشارات امام علی بن ابی طالب(ع)

www.hadj.ir

www.hajjz.com

www.aviny.com